

GİRİŞ

01.10.2011 tarihinde yürürlüğe giren 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanununun getirdiği en önemli yeniliklerden biriside, Hukuk Muhakemeleri Kanununun “Belirsiz Alacak ve Tespit Davası” başlıklı 107. Maddesi olup yapılan düzenleme ile ise usul hukukumuzda “belirsiz alacak davası” müessesesi ve davacının alacağının belirlenebilir kısmını talep ederken geri kalan kısmı için ya da tüm alacağı için tespit davası açması mümkün hale gelmiştir.

I. BELİRSİZ ALACAK DAVASI

Belirsiz alacak davası, davacı tarafından talep edilen alacağın tam olarak belirlenmediği ya da alacaklının dava açarken miktarını belirleyemediği alacağının tahsilini talep ettiği bir tür eda davasıdır. Bu davalarda davacı bir şeyin verilmesini, davalının bir borca mahkum edilmesini talep etmektedir. Belirsiz alacak davasının Eda davasından farkı ise davacının dilekçesinde talebini asgari bir miktar dışında kesin olarak belirleyememesidir. Ancak talep sonucu belirlendikten sonra belirsiz alacak davası eda davasına dönüşmekte ve eda davasından her hangi bir farkı kalmamaktadır.

Davacının, davanın açıldığı tarihte alacağının miktarını yahut değerini tam ve kesin olarak belirleyebilmesinin kendisinden beklenemeyeceği veya bunun imkansız olduğu hâllerde hukuki ilişkiyi ve asgari bir miktar ya da değeri belirtmek suretiyle belirsiz alacak davası açabilmektedir. Belirsiz alacak davası veya tespit davası açılması halinde, alacaklı, tüm miktarı belirtmese dahi, davanın başında hukuki ilişkiyi ve tespit edebildiği ölçüde de asgari miktarı belirtmek zorundadır. Karşı tarafın verdiği bilgi veya tahkikat sonucu alacağın miktarı veya değerinin tam ve kesin olarak belirlenebilmesinin mümkün olduğu anda davacı, iddianın genişletilmesi yasağına tabi olmaksızın davanın başında belirtmiş olduğu talebini arttırabilir. Yargılama sırasında oluşacak duruma göre talep sonucu, ıslaha ya da karşı tarafın muvafakatine gerek olmaksızın

arttırılabilecektir. İkinci kez talep sonucu belirlenmek istendiğinde davalı taraf muvafakat vermezse, davacının talep sonucunu arttırmak için ıslah yoluna başvurması ve ıslah suretiyle talep sonucunu arttırması mümkün olur. Belirsiz alacak davası açan davacının dilekçesinde belirttiği talep sonucu geçici talep sonucu olup davacı bu geçici talep sonucunu daha sonra kesin talep sonucuna dönüştürebilecek arttırılabilecektir.

Belirsiz alacak davasında faiz sadece dava konusu edilen tutar için değil yapılan inceleme neticesinde hesaplanan tutar için de dava tarihinden itibaren hesaplanacaktır. Önceden temerrüdün varlığı halinde, temerrüt tarihinden itibaren faizin işlemesi mümkündür.

Kanun yürürlüğe girmeden önce açılan davalar için ise HMK'nun "Zaman Bakımından Uygulama" başlıklı 448. maddesinde; "Bu Kanun hükümleri, tamamlanmış işlemleri etkilememek kaydıyla derhal uygulanır" denilmektedir. Buna göre daha önce açılmış eda veya kısmi davaların şartları varsa ıslah ile belirsiz alacak, tespit veya kısmi davaya çevrilmesi imkanı bulunmaktadır. Buna göre eda davası; alacağın miktarı yahut değerinin tam ve kesin olarak belirlenememesi veya bunun imkansız olması durumunda, belirsiz alacak veya tespit davasına; alacak miktarının tartışmasız veya açıkça belirli olmaması durumunda da kısmi davaya ıslah edilerek çevrilebilir. Manevi tazminat davaları da ıslah ile tespit veya belirsiz alacak davasına çevrilebilir. Ancak Yargıtay'ın bugüne kadarki uygulamasında niteliği itibariyle bölünemeyen taleplerin ıslah yolu ile arttırılamayacağı kabul edilmekte olup bu itibarla manevi tazminatın bir bütün olduğu gerekçesiyle manevi tazminatın belirsiz alacak davasına konu olamayacağı belirtilmiştir. Daha önce açılmış kısmi davanın, belirsiz alacak veya tespit davasına dönüştürülebilmesi için, alacağın miktarı yahut değerinin tam ve kesin olarak belirlenemediği veya bunun imkansızlaştığı aşamada olunması gerekir. Usul hükümleri,

kazanılmış hakların söz konusu bulunduğu durumlar hariç olmak üzere, geçmiş olayları da kapsamı içine alır.

A. BELİRSİZ ALACAK DAVASININ AMACI

Davacı dava dilekçesinde talebini açık bir şekilde yazmak zorunda olduğundan alacağının miktarını tam olarak belirleyemediği hallerde bu zorunluluğunun riskleri ile karşı karşıya kalacaktır. Belirsiz alacak davasının getirilmesinin amacı bu riskleri gidermeye çalışmaktır.

Belirsiz alacak davasının amaçlarından birisi, davanın başında talep sonucunu tam olarak belirleyemeyen davacının yüksek yargılama giderine mahkum olma riskininin giderilmesidir.

Belirsiz alacak davasının bir diğer amacı ise davacının davasında yanlış ya da düşük talepte bulunma riskini ortadan kaldırmaktır. Bununla beraber açılan kısmi davanın ardından talep sonucunun arttırılması halinde zamanaşımı süresinin dolması riski de ortadan kalkmakta olup belirsiz alacak davasında zamanaşımı davanın açılması ile tüm alacak için durduğundan dolayı davacının belirleyemediği miktarın zamanaşımına uğraması riskini de ortadan kaldırmıştır.

B. ŞARTLARI

1. Belirsiz alacak davası; alacak tutarının belirlenmesinin ancak davalının mahkemeye gerekli bilgileri vermesinden sonra belirlenebildiği durumlarda, alacak tutarının ancak yargılamanın tahkikat aşamasından sonra belirlenebildiği durumlarda, alacak tutarının hakim tarafından takdir edileceği durumlarda açılabilir ve sadece para alacakları için söz konusu olacaktır. Davacının talebi dava dilekçesinde tam olarak belirtilmiş olmasa bile davacı bu talebinin dayandığı tüm delilleri eksiksiz olarak bildirmek zorundadır.
2. Alacağın miktarı belirlenebilir durumda ise belirsiz alacak davası açılmaz.

3. Alacaklının, hukukî ilişki ile asgarî bir miktar ya da değer belirterek belirsiz alacak davası açabilmesi mümkündür.
4. Belirsiz alacak davası ile hakimın davacının talebi ile bağılı olması durumu ortadan kalkacaktır.
5. Belirsiz alacak davasında davacı talep sonucunu en geç tahkikatın sonuna kadar belirlemesi ve bunu mahkemeye bildirmesi gerekmektedir. Talep sonucu üç ayrı süre içerisinde belirlenebilmekte olup bunlar şu şekildedir; İlk olarak davalı tarafın açıklaması ve mahkemeye bilgi vermesi sonucu belirlenebilir, ikinci ihtimal ise davacının alacağını ispat aşamasının sonunda belirleyebilmesidir bu durum özellikle bilirkişi incelemesi sonucu olabilir, bir diğeri ihtimal ise alacak miktarının hakimın takdirine göre belirlendiğı hallerdir. Buna göre belirsiz alacak davası açan davacı en geç tahkikatın sonunda talep sonucunu belirleyip talepte bulunmalıdır. Bu üç ihtimalde de davacı dava dilekçesi ile belirttiğı geçici talep sonucunu kesin talebe dönüştürmeli ve asıl talebini ileri sürmelidir.

C. ZAMANAŞIMI

Belirsiz alacak davası ile mevcut uygulamanın aksine zamanaşımı süresi davanın açılması ile tüm alacak için kesilecek ve alacaklının belirleyemediğı alacağının zamanaşımına uğraması ihtimali ortadan kalkacaktır

HMK'nın "Zaman Bakımından Uygulama" başlıklı 448. maddesinde; "Bu Kanun hükümleri, tamamlanmış işlemleri etkilememek kaydıyla derhal uygulanır" denilmektedir. Usul hükümleri, kazanılmış hakların söz konusu bulunduğu durumlar hariç olmak üzere, geçmiş olayları da kapsamı içine almaktadır. Belirsiz alacak davasında, alacağın tamamına ilişkin zamanaşımı süresi kesilmekte iken; kısmi davada talep edilmeyen kısım için zamanaşımı süresi işlemeye devam etmektedir.

D. BELİRSİZ ALACAK DAVASINA SON VEREN TARAF İŞLEMLERİ

Belirsiz alacak davası sonrasında taraflar kendi aralarında sulh olabilirler, davadan feragat edebilir veya davalı taraf davayı kabul edebilir. Tarafların serbestçe tasarruf edebileceği davalardan biri olan belirsiz alacak davalarında taraflar dilediği aşamada sulh olabilirler. Ancak feragat ve kabul beyanında bulunan taraf davada aleyhine karar verilmiş gibi yargılama giderlerine mahkum olur. Belirsiz alacak davasında, alacak miktarını netleştirdikten sonra talep azaltılabilir veya arttırılabilir. Kanunda, arttırılan talebin azaltılmasını engelleyen bir hüküm bulunmamaktadır. Bu, kısmi feragat veya kısmen davanın geri alınması anlamına gelir. Kısmi feragat halinde de, davacı bu kısım için doğacak karşı vekalet ücretinden sorumlu tutulur.

I. TESPİT DAVASI

Talep sonucunun belirsiz olması halinde tespit davası iki şekilde söz konusu olabilmektedir. İlk olarak tüm alacağın tespiti için açılacak tespit davası ikinci olarak ise kısmi davanın yanında alacağın belirlenemeyen kısmının tespitinin talep edilmesi için açılacak tespit davasıdır.

Kural olarak, öğretide ve yerleşik Yargıtay uygulamasında "EDA DAVASI" açılmasının mümkün olduğu hallerde tespit davası açılmasında hukuki bir yararın bulunmadığı kabul edilmiştir. Sözü edilen kuralın ayrık hali olarak "eda davası" ile elde edilecek tespit hükmünün kapsamı, tespit davası ile elde edilecek hükmünün kapsamından daha dar ise, "eda davası" açılması mümkün olmasına rağmen, eda davasından, bağımsız olarak ayrı bir tespit davası açılabileceği de öğretide ve uygulamada kararlılık kazanmıştır.

Tespit davası açan kişinin kanunlarda belirtilen durumlar dışında hukuken korunmaya değer bir yararı bulunmaktadır. Bu durumda talep sonucunun belirsiz olması durumunda kişi dilerse tespit davası açabilmektedir. Burada davacının talep sonucunu belirlemesinin kendisinden beklenemeyecek olması gerekmektedir. Talep sonucunu belirleyemeyen davacı, belirleyebildiği kısmını talep edecek ancak alacağının tümünün tespitini talep edecektir. Burada da davacı asgari talep sonucunu belirtmek zorundadır. Böyle bir durumda kişi isterse belirsiz alacak davası yerine tespit davası açabilecektir.

Tespit davasında davacı her hangi bir engelle karşılaşmaksızın tespitini istediği talep sonucunu belirleyebilmelidir. Mahkeme bu belirlenen talep sonucuna göre hüküm verecek ve davacıyı yargılama giderlerine mahkum edecektir.

Tespit davasının belirsiz alacak davasına nazaran olumsuz tarafı, tespit hükmü ile davacının ilamlı takip yapamamasıdır.

Avukat Mehmet Yaşar Şahin